

ІННОВАЦІЙНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

У даній статті мова йде про особливості інноваційних процесів у лексичній системі французької мови. Автором подано розуміння феноменів "інноваційний процес" та "новація", виділено ознаки, за якими розрізняють новотвори у мові. Вказано ключове поняття та ключове слово неологічного процесу. Автором підкреслено той факт, що поява інноваційного процесу в соціолінгвістичному плані пов'язано зі змінами в статусі лексичних одиниць. Сам інноваційний процес змінює системно-семантичні і соціолінгвістичні ознаки існуючих лексем.

Як відомо, на даному етапі в галузі французької лексики швидкими темпами відбуваються інноваційні процеси, які безпосередньо впливають на склад лексичної системи французької мови. Суспільно-політичні зміни, що мають місце у Франції на початку XXI століття, не можуть, звичайно, не торкнутися такого суттєвого для життя суспільства аспекту, як мовленнєва взаємодія людей. Можна вести мову навіть про зміну комунікативної парадигми мовленнєвого спілкування. В сучасному суспільстві домінує діалогічна парадигма. Цей процес зумовив комунікативну свободу мовлення, яка проявляється у рясності інновацій, у наданні переваги нестандартним формам вираження думки, у розширенні нормативних меж мови, а інколи і у свідомому порушенні мовних норм. Інноваційні процеси відбуваються безперервно, оскільки вони пов'язані з мовленнєвою діяльністю людини. Ці процеси представляють контекстуально обумовлений перерозподіл смислових компонентів у змісті окремої одиниці, внаслідок якого дана мовна одиниця стає інформаційно, експресивно або прагматично значаюшою в рамках конкретного висловлювання [1: 32].

Враховуючи все вищевикладане, ми ставимо за мету розглянути інноваційні процеси у французькій мові з точки зору їхніх особливостей в соціолінгвістичному плані. Актуальність теми зумовлена необхідністю ґрунтовного вивчення інноваційного процесу у французькій мові на початку XXI століття, зокрема її словника. Аналіз інноваційних процесів дозволить простежити основні тенденції в оновленні лексики і дослідити неологізми-новотвори. Інноваційні процеси у французькій мові неодноразово були об'єктом аналізу на певних часових відрізках. Зокрема, розвиток словникового складу мови досліджували Л. Гільбер, Ж.-Ф. Саблероль, М.-Ф. Мортюро, Ш. Марселезі, Г. Вальтер, Ж. Бастужі, Ж.-К. Булянжі, Ф. Кюзен-Берш, А. Гус, В. Гак.

Поняття "інновація" у перекладі з латинської мови позначає "оновлення, новація чи зміну". Це поняття вперше з'явилося в дослідженнях в XIX столітті та позначало введення деяких елементів однієї культури в іншу. Під інноваційним процесом чи інновацією розуміємо певний вперше виявлений, який раніше не існував феномен (одиниця, форма, функція тощо) в лексичній системі мови: 1) нова лексична одиниця (слово, номінативне словосполучення, фразеологізм); 2) нове значення, новий смисл; 3) нова ознака з точки зору сфери використання, розповсюдження чи реалізації у мовленні лексичної одиниці, що вже існує.

Зазначені феномени вказують на неоднорідність інноваційного процесу. В такому випадку, на нашу думку, потрібно виокремити, щонайменше, дві основні ознаки, за якими вони розрізняються – міра відмінності за новизною (міра новизни) та відмінності, пов'язані з особливостями системно-семасіологічного і соціолінгвістичного аспектів лексичного рівня мови.

Ключовим поняттям розуміння неологічного процесу є поява лексичної одиниці. Неологічний процес пов'язаний з появою лексичних неологізмів, тобто лексичних одиниць, які раніше не існували – слів, номінативних словосполучень, фразеологізмів тощо (*hospitaliste* *m* – медик, який практикує тільки в лікарні, *geocide* *m* – знищення земної кулі; *зубна та деструктивна діяльність людини, яка може призвести до знищення земної кулі, andrologiste* *m* – фахівець у галузі медицини, що займається проблемами здоров'я чоловіків, особливо їхньої репродуктивної системи; *adulicide* *m* – пестицид, який розроблений спеціально для знищення зрілих комах; *administration f électronique* – "електронна адміністрація"; *presse f numerique* – цифрова преса; *twitosphere* – інтернет-система для надсилання коротких повідомлень. Виникають неологізми шляхом дериваційного словотворення (*Alzheimer* – *alzheimerique*, *acronyme* – *acronymisation*, *genocide* – *anti-genocide*, *urbanisme* – *eco-urbanisme*, *anamorphose* – *s'ananorphoser*; *agresseur* – *bioagresseur*) та зовнішніх запозичень (*hackintosh* – комп'ютер не від Apple зі встановленою Mac OS X; *C2C (consumer-to-consumer)* – електронна торгівля за схемою "від одного споживача до іншого", *biohacking* *m* "біохакерство", особливе зацікавлення генетичним кодом, *clit et mortier* *m* – торговельне підприємство, яке використовує як звичайні, так і "віртуальні" форми комерційної діяльності). Використовуються також номінативні словосполучення (*emancipation f homosexuelle* – "гомосексуальна емансипація", *рівні права людям з "нетрадиційною" сексуальною орієнтацією, empreinte f électronique* – "електронний відбиток", слід, який ми залишаємо, користуючись мережею Інтернет, на кожній веб-сторінці (за яким легко можна простежити наші дії), *energie f verte* – "екологічно чиста енергія"). Неологічні процеси мають безпосереднє відношення до системно-семасіологічної характеристики лексико-семантичного рівня мови.

Загалом, потрібно зазначити, що ключовим словом для інноваційного процесу є концепт "зміна". Інновація не призводить до появи нових лексичних одиниць, а до зміни (оновлення, перетворення, відновлення тощо) наявних у мовній системі лексичних одиниць, тобто до виникнення лексичних інноватів. Наприклад, слово *fenetre* *f*, в якого змінилась семантична структура в результаті виникнення нового значення "вікно на екрані комп'ютерного

монітора". Інноваційні процеси спричиняють зміни як в системно-семасіологічній, так і в соціолінгвістичній характеристиці лексики. Інноваційні процеси в системно-семасіологічному плані пов'язані зі зміною семантичного і / або формального статусу лексичних одиниць [2]. Зміни в політичному просторі, в політико-правовій організації суспільства і економічні перетворення; досягнення науки і техніки, інтернет-технології, електронні засоби комунікації, відкритість суспільства і його інтеграція в міжнародний культурний та інформаційний простір – це ті чинники, які зумовлюють сьогодні активні інноваційні процеси в лексиці французької мови. З одного боку, ми спостерігаємо законімірні значні зрушення в лексико-семантичній системі мови: частина слів, що активно вживаються, оновилась семантично та функціонально, а звичні для більшості мовців номінації перейшли в категорію історизмів; низка лексем, навпаки, з пасивного фонду перейшли в активний. З другого боку, зміни в суспільстві обумовили появу численних запозичень (*flashmob m*, *hacker m*, *googlisme m*), які особливо є помітними в галузі газетно-публіцистично та підліткового, молодіжного мовлення. Як зазначає Є. Карпіловська, нові запозичення (незапозичення) забезпечують новими словотворчими ресурсами як аспектуалізацію, так і генералізацію семантики слова [3]. Окремі аспекти запозичень досліджували на сучасному етапі розвитку французької мови (В. О. Рубан), коли її лексичний склад постійно поповнюється запозиченими словами, існує необхідність ретельно проаналізувати джерела, шляхи та способи запозичення, а також з'ясувати необхідність та перспективність функціонування у мові. Адже надмірне захоплення запозиченою лексикою веде до "засмічування" мови, до нівелювання її національних рис [4]. Процеси, які змінюють семантичний статус лексичної одиниці (при збереженні її плану вираження): *garage* (*musique house appreciee a New York, qui doit son nom au club Paradise Garage*), *compilation* (*disque qui peut rassembler plusieurs artistes autour d'un theme ou d'un courant musical*), *pirate informatique* (*hacker*), *souris et mulot* (*d'ordinateur*), *renseigner* (*completer un formulaire*), *une icone* (*symbole graphique affiche sur l'ecran*), *la Toile* (*reseau Internet, le Web*), *une economie parallele* (*qui existe, s'exerce en meme temps qu'autre chose, mais en dehors d'un cadre legal ou officiel*) [5].

У рамках інноваційних процесів, що змінюють семантику лексичної одиниці, варто зазначити те, що більшість французьких лінгвістів [Рондо Г. 1981; Сажер Ж.-К. 1990; Дюбюк Р. 1992; Рей А. 1997; Рош С. 1999; Саблероль Ж.Ф. 2003] виокремлює **семантичні інновації** в окрему категорію. Цікавим, на наш погляд, нам видається міркування Л. Гільбера, який називає **семантичною неологією** будь-яку зміну значення, яка відбувається в одному з трьох позначуваних аспектів лексеми без будь-якої зміни позначуваного (зміна форми), і виокремлює три форми семантично неології: 1) зміна групи сем, що відносяться до однієї лексеми шляхом метафори, метонімії, порівняння тощо; 2) конверсія (модель "*belle > les belles*" тягне за собою семантичну зміну, тобто, несе дещо більше, аніж перехід з однієї граматичної категорії в іншу); 3) соціологічна форма семантичної неології: переміщення слів з однієї сфери використання в іншу [6: 21-23].

Деякі дослідники відносять до семантичних інновацій різного виду запозичення. А. В. Волостних відзначає, що "семантичні рекламні неологізми, як показало дослідження, представлені, передусім, запозиченнями з різних мов". Як приклад наводяться такі лексеми, як: *club*, *schorl*, *flanelle*, *pull-over*, *cellophane*, *star*, *catch* [7: 56]. На наш погляд, в рамках даної групи можливе вивчення лише так званих "внутрішніх запозичень". Запозичення з інших мов складають окрему групу і повинні бути розглянуті з інших позицій. Звичайно, ми також ведемо мову про запозичення, аналізуючи семантичну еволюцію слів, коли слово ввійшло у мову і закріпилось в одному значенні, а на сучасному етапі воно набуло нового значення. Наприклад, англійське слово *icon* ввійшло до вжитку у французькій мові в 1970 році як *un icone* зі значенням "*Signe qui ressemble a ce qu'il designe, a son referent (didact.)*" – знак, символ; в 90-х роках воно набуло нового значення – "ярлик" (*une icone: symbole graphique affiche sur un ecran d'ordinateur, qui represente et permet d'activer une fonction du logiciel (inform)*). В новому значенні дана лексема вживається як іменник жіночого роду [5].

Загалом, зміни формального статусу наявної лексичної одиниці, тобто її плану вираження не супроводжуються кардинальними змінами в її значенні. Формальні зміни здійснюються шляхом: 1) заміни номінативного словосполучення запозиченим словом, наприклад, *home des neiges* – *yeti m*, *presse quotidienne populaire* – *tabloid m*, *bras de fer* – *armwrestling m*; 2) заміни слова синонімічним дублетом.: *office de brokers* – *office de courtiers*; *specialiste du marche* – *specialiste marketing*.

Описані зміни лексичних одиниць в системно-семасіологічному плані дає підстави вважати, що інновації можуть виникати в результаті процесу трансформації, який веде до модифікації існуючих лексичних одиниць у формальному і / чи змістовому плані. Інновації такого типу можна визначити як **модифікаційні** [2]. Зазначимо, що прояв інноваційного процесу в соціолінгвістичному плані пов'язаний зі змінами в статусі лексичних одиниць: 1) у сфері їхнього використання: повернення маловживаних або застарілих слів з пасивного словника в активний (*areligieux adj*, *presentement adv*, *plaisant adj*, *connecter*, *menager*, *couleurs n.f.pl.*), а також відхід лексичних одиниць в пасивний словник (*gasconisme m*, *systeme m telephonique*); 2) у сфері їхнього розповсюдження: перехід лексичних одиниць з лексики обмеженого використання в лексику необмеженого вжитку, наприклад: *scanner*, *modulateur* (з інформатики), *skating*, *canyoning* (зі спортивної термінології); 3) у сфері їхньої реалізації у мовленні: перехід лексичних одиниць з однієї сфери спілкування в іншу, наприклад, книжне слово *choix* в контексті "*C'est une reflexion que je mene depuis des semaines. Des elus sont venus me soir, je les ai ecoute et a un moment, j'ai pris ma decision au bout de quelques semaines. Elle n'etait pas facile. C'est un choix de passion, pas de carriere, l'appel de Paris est irresistible, a-t-elle explique*" [8].

Таким чином, зміни в статусі лексичних одиниць в соціолінгвістичному плані є результатом інноваційних процесів переходу існуючих лексичних одиниць з одного лексичного пласта в інший в межах кожної зі вказаних сфер. В результаті цього вони набувають нових ознак, орієнтованих на пристосування до специфічних

умов нової ділянки відповідної сфери. Отже, лексико-фразеологічні інновації з'являються в низці традиційних неогенних сфер (в політиці і ідеології, правознавстві, фінансовій політиці, виробництві, у сфері технічного устаткування, в розробці сучасних комп'ютерних технологій, у товаровиробництві, в дослідженні океану та надр Землі, освоєнні космічного простору, культурі, науці, освіті, охороні здоров'я, мистецтві, спорті, моді та інш.) під впливом декількох чинників, серед яких найбільш значимими є закон економії, закон аналогії, закон диференціації, а також тенденція до експресивності у вираженні мовних значень. Зміни системно-семантичних ознак наявних лексичних одиниць відбуваються шляхом їхніх семантичних і формальних перетворень, в результаті яких виникають модифіковані лексичні одиниці (модифіковані інновації).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ремчукова Е. Н. Креативный потенциал русской грамматики / Е. Н. Ремчукова. – М. : Изд-во РУДН, 2005. – 329 с.
2. Гочев Г. Н. К вопросу о неологических процессах в современной русской лексике [Електронний ресурс] / Г. Н. Гочев // Мир русского слова и русское слово в мире. – Режим доступу : http://conf.stavsu.ru/_WordDocs/781.doc.
3. Карпіловська Євгенія. Інновації в сучасній українській мові : чинники появи та тенденції усталення / Є. Карпіловська // Rocznik Slawistyczny. – Wrocław, 2009. – Т. LVIII. – С. 47–66.
4. Щербак Е. Н. Инновационные процессы в лексике современного русского языка [Електронний ресурс] / Е. Н. Щербак. – Режим доступу : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-7177.html?page=61>.
5. Le nouveau Petit Robert 2009. Dictionnaire multimedia [Електронний ресурс]. – CD-ROM PC.
6. Gilbert L. Theorie du neologisme / L. Guilbert // Cahiers de l'Association internationale des etudes francaises, 1973. – Volume 25. – N 1. – P. 9–29.
7. Волостных А. В. Функции неологизмов в рекламном тексте: на материале русского и французского языков : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 "Теория языка" / А. В. Волостных. – Тамбов, 2005. – 135 с.
8. Europe 1, le 24 fevrier 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europe1.fr/Politique/NKM-Paris-c-est-un-choix-de-passion-1426365/>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Remchukova E. N. Kreativnyi potentsial russkoy grammatiki [Creative Potential of Russian Grammar] / E. N. Remchukova. – М. : Izd-vo RUDN, 2005. – 329 s.
2. Gochev G. N. K voprosu o neologicheskikh protsesah v sovremennoy russkoy leksike [On the Issue of Neology Processes in Modern Russian Vocabulary] [Elektronnyi resurs] / G. N. Gochev // Mir russkogo slova i ruskoye slovo v mire [The World of the Russian Word and the Russian Word in the World]. – Rezhym dostupu : http://conf.stavsu.ru/_WordDocs/781.doc.
3. Karpilovska E. Innovatsii v suchasniy ukrayinskiy movi : chynnyky poavy ta tendentsii ustalennya [Innovations in the Modern Ukrainian Language : Appearance Factors and Adaptation Tendencies] / E. Karpilovska // Rocznik Slawistyczny [Rocznik Slawistyczny]. – Wrocław, 2009. – Т. LVIII. – С. 47–66.
4. Scherbak E. N. Innovatsionnye protsessy v leksike sovremennogo russkogo yazyka [Innovation Processes in the the modern Russian Language Vocabulary] [Elektronnyi resurs] / E. N. Scherbak. – Rezhym dostupu : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-7177.html?page=61>
5. Le nouveau Petit Robert 2009. Dictionnaire multimedia [Elektronnyi resurs] . – CD-RO M PC.
6. Gilbert L. Theorie du neologisme / L. Guilbert // Cahiers de l'Association internationale des etudes francaises, 1973. – Volume 25. – N 1. – P. 9–29.
7. Volostnyh A. V. Funkzii neologizmov v reklamnon tekste : na materiale russkogo i franzuzskogo yazykov : dissert. kand. filol. nauk [Functions of Neologisms in Publicity Text : on Russian and French Languages Materials] / A. V. Volostnyh. – Тамбов, 2005. – 135 s.
8. Europe 1, le 24 fevrier 2013 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.europe1.fr/Politique/NKM-Paris-c-est-un-choix-de-passion-1426365/>.

Матеріал надійшов до редакції 27.03. 2013 р.

Kosovych O. V. Innovatsionnaya paradigma razvitiya leksicheskogo sostava frantsuzskogo yazyka.

В даній статтє рєчє идєт об особєнностях инновационных процессов в лексической системе французского языка. Выделяются признаки, по которым различаются инновации в языке. Указывается ключевое понятие и ключевое слово неологических процессов. Автором подчеркивается тот факт, что проявление инновационного процесса в социолингвистическом плане связан с изменениями в статусе лексических единиц. Инновационный процесс изменяет системно-семантические и социолингвистические признаки существующих лексем.

Kosovych O. V. Innovational Paradigm of the French Language Vocabulary Development.

The article deals with peculiarities of innovational processes in the lexical system of the French language. The criteria of innovations difference are distinguished. The key notion and key word of neologizing processes are pointed out. The following fact is emphasized by author: innovational process manifestation in the sociolinguistic aspect is connected with lexical units status changes. The innovational process changes system, semantic, social and linguistic criteria of lexemes being in the language. System and semantic criteria changes of lexical units are the result of their semantic and formal transformations that cause modified lexical units (modified innovations) appearance.